

byggnadsvård

Brunsta gård

Brunnsta 3:2, Sankt Nikolai socken, Nyköpings kommun,
Södermanlands län

Antikvarisk dokumentation

Inför planerad försäljning och markexploatering

Dag Forssblad och Eva Sundström

Brunsta gård

Brunnsta 3:2, Sankt Nikolai socken, Nyköpings kommun,
Södermanlands län

Antikvarisk dokumentation

Inför planerad försäljning och markexploatering

Dag Forssblad och Eva Sundström

Rapport 2009:7

© 2010 Sörmlands museum

Beställningar kan göras hos:
Landstinget Sörmland
Kultur & Utbildning Sörmland
SÖRMLANDS MUSEUM
Box 314, S-611 26 Nyköping
arkiv.bibliotek@dll.se
www.sorlandsmuseum.se

Författare: Dag Forssblad, antikvarie, och Eva Sundström, antikvarie
Omslagsbild: Magasinet vid Brunsta gård (Slm D10-513). Foto Dag Forssblad
Foto, där ej annat anges: Dag Forssblad, Sörmlands museum
Diarienummer: KN-KUS09-204

Allmänt kartmaterial: ©Lantmäteriverket. Ärende nr MS2006/01672

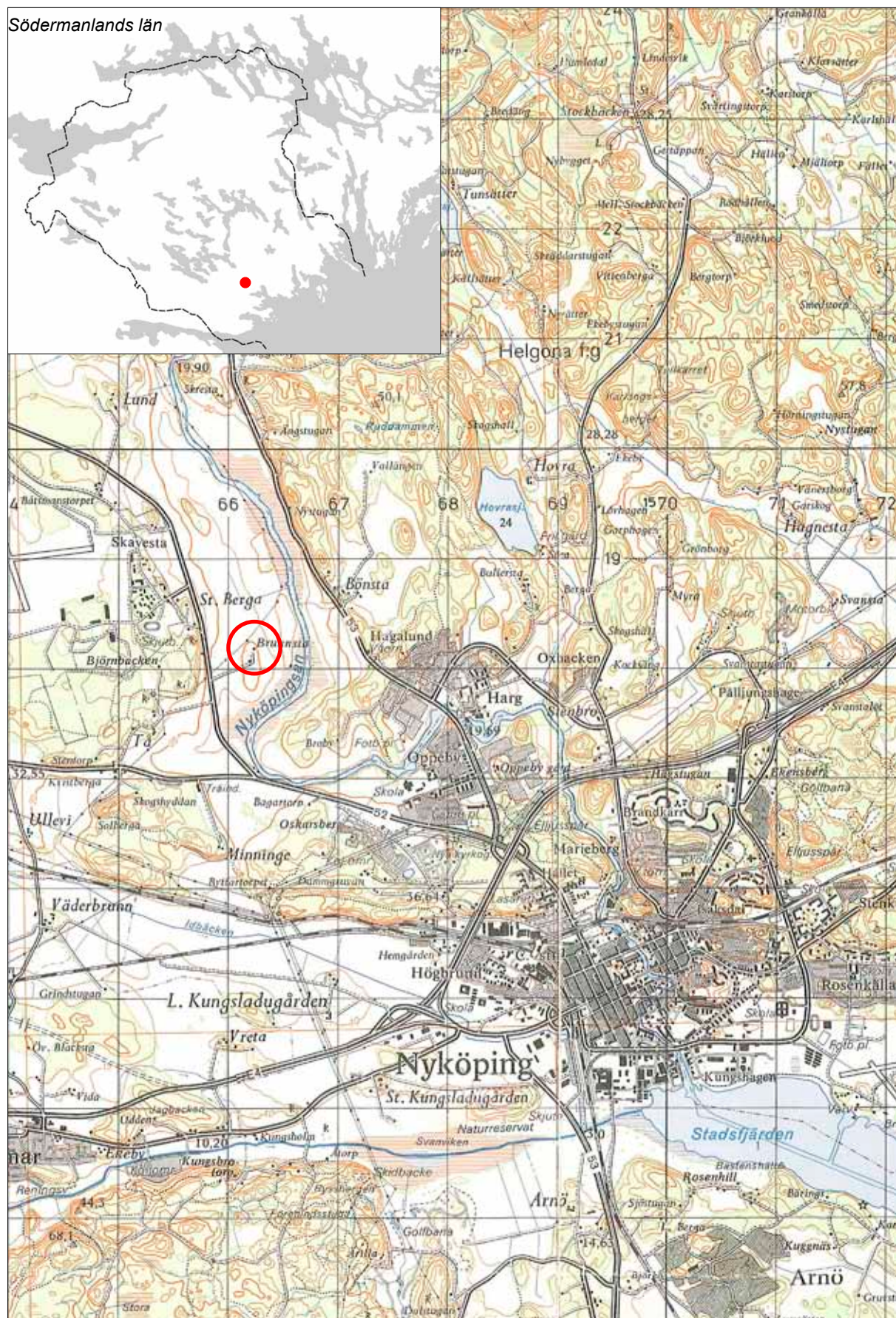
Nyköping 2010

Innehåll

INLEDNING	5
Byns historia	6
Historiskt kartmaterial	7
Byggnadshistoria	9
Apotekarna på Brunsta	10
Trädgårdslämningarna	12
Sammanfattning	15
KULTURHISTORISKA VÄRDEN	17
Brunsta gårds kulturhistoriska värden	17
TEKNISK BESKRIVNING	19
Manbyggnaden, hus 1	
Parstugan, hus 2	
Magasinet, hus 3	
KULTURHISTORISK KONSEKVENSANALYS	51
Konsekvensen för Brunsta gård	51
Konsekvensen för byggnaderna	51
KÄLLFÖRTECKNING	53
Litteratur	53
Opublicerat material	53
Arkiv	53
ADMINISTRATIVA UPPGIFTER	55

Bilagor

1. Uppmättningsritningar, C. Nyman ARK SAR/MSA

1 Utsnitt ur Topografisk karta över Sverige, blad Nyköping 9H SV.

INLEDNING

Nyköpings kommun gav under sensommaren 2009 Sörmlands museum i uppdrag att utföra en kulturhistorisk dokumentation av Brunsta gård. Målet med uppdraget var att dokumentera de tre byggnader som är tänkta att säljas och flyttas inför planerad exploatering av marken.

Arbetet har utförts av byggnadsantikvarierna Dag Forssblad och Eva Sundström under perioden augusti till december år 2009. Presenterade iakttagelser baseras framför allt på okulära besiktningar från mark och golv utan förstörande undersökningar. Dokumentationen bör därför kompletteras vid en eventuell flytt med fördjupade undersökningar för att klargöra en del obesvarade frågor.

Läge och omgivning

Brunsta ligger på ett impediment intill Nyköpingsåns västra strand cirka 5 km nordväst om Nyköpings centrala delar i en öppen och närmast flack fullåkerbygd. Den flacka åkermarken utgörs till övervägande del av lerjordar

som ca 500 meter från Brunsta angränsar till isälvalagringen Skavstamalmen. På malmen ligger också en av Sveriges mest trafikerade flygplatser, Skavsta Flygplats.

Impedimentet med Brunsta gård är överlag flackt med några berghällar som går i dagen i dess norra ände. Det är beläget ca 25 m ö h. En dryg kilometer nordväst om Brunsta finns ytterligare ett impediment på samma höjd. Här låg tidigare Ålsta by. Brunsta och Ålsta har legat något ensligt i förhållande till byarna Tåå, Berga och Skavsta som alla återfinns i gränzonen mellan skog och åker eller mellan sand och lera.

Brunsta riskerar i framtiden att hamna direkt vid Ostlänkens passage till Skavsta Flygplats. De röda och gröna utredningskorridorerna stryker an mot gårdens norra gräns.

2 Brunsta by från nordväst i april 2004. Foto Magnus Josephson, Sörmlands museum (Slm D10-514).

Byns historia

Förhistoriska lämningar

Nyköpingsåns dalgång binder samman den centrala sjöplatån med Östersjön. Området har varit en viktig centralbygd under hela förhistorien. Till gårdens ägor kan man knyta ett fynd av en skafthålsyx och på Skavstamalmen finns ytterligare fynd från stenålders-avsnittet och vid gården Lund finns en stridsyxegrav.

Runt flygplatsen har flera arkeologiska undersökningar genomförts av både boplatser och gravar från bronsålder och järnålder. I skogskanten där gårdarna Tåå, Berga, Skavsta och Lund ligger återfinns även rikligt med gravfält från den yngre järnåldern. Vid Skavsta gård har även ett skattfynd från medeltiden påträffats. I äldre forskning har t ex Ivar Schnell velat anföra att det här området skulle kunna ha utgjort föregångaren till Nyköping, dvs ett "gammelköping" på grund av gravfälten och att det är relativt tätt mellan gårdarna med järnåldersnamn. Den här idén anses nu vara forskningshistoria.

Namnet Brunsta är sammansatt av förleden Brun och efterleden -sta. Förleden Brun tolkas i allmänhet som namnet på en person som har bott på platsen. Efterleden -sta kan översättas med ställe. Brunsta skulle därmed kunna översättas med Bruns ställe. En alternativ tolkning till förleden Brun skulle kunna vara brunn-. På sörmäländsk dialekt uttalas Brunsta som Brunnsta. Ordet brunn är i Syd- och Mellansverige synonymt med ett vattenhål eller mindre tjärn och ortnamn med brunn har då vanligen en efterled (Pamp 1988: 97).

Namn med ändelsen -sta anses tillhöra bebyggelseenheter som har etablerats under den senare delen av äldre järnålder. I Brunstas direkta närhet ligger även Skavsta, Ålsta och Bönsta. Brunsta ligger i en vikingatida centralbygd med stora gravfält från yngre järnåldern, bland annat i anslutning till gårdarna Berga, Lund, Oppeby, Skavsta, Släbro och Tåå.

3 Utsnitt av en geometrisk avritning av Nyköpings slotts frimil år 1670 (Lantmäteristyrelsens arkiv akt C57-1:4).

Skriftligt källmaterial

Brunsta omnämns enligt Svenskt Diplomatorium för första gången år 1330 (SDHK nr 3697) då Sune Halstensson bortbyter till biskop Styrbjörn i Strängnäs ett örtugland i Ede i Vingåkers socken mot $\frac{1}{2}$ öresland i Brunsta i Nyköpings S:t Nicolai socken.

Samma år intygar Biskop Styrbjörn i Strängnäs att borgaren i Nyköping Öndo Hadhe erkänt sig ha testamenterat som vederlag för broderskap till Julita kloster 6 öresland inom S:t Nicolai socken, nämligen Ullevi, Brunsta och Hagaby, Fyrsjö i Stigtomta, Åkersta i Lunda socken, Torp i Tystberga, Hockensta i Spelviks socken (Rönö härad) och Blaksta i Tuna socken samt 2 delar i hans gård i Nyköping (SDHK nr 3724).

År 1391 säljer Birger Karlsson till Joon Haka 3 öresland jord i Brunsta och 3 $\frac{1}{2}$ örtugland i Brunåker i S:t Nicolai socken i Nyköping. Brevutfärdaren ger häradshövdingen "Hedinbjörn" fullmakt att utfärda fasta på köpet (SDHK nr 13935).

Historiskt kartmaterial

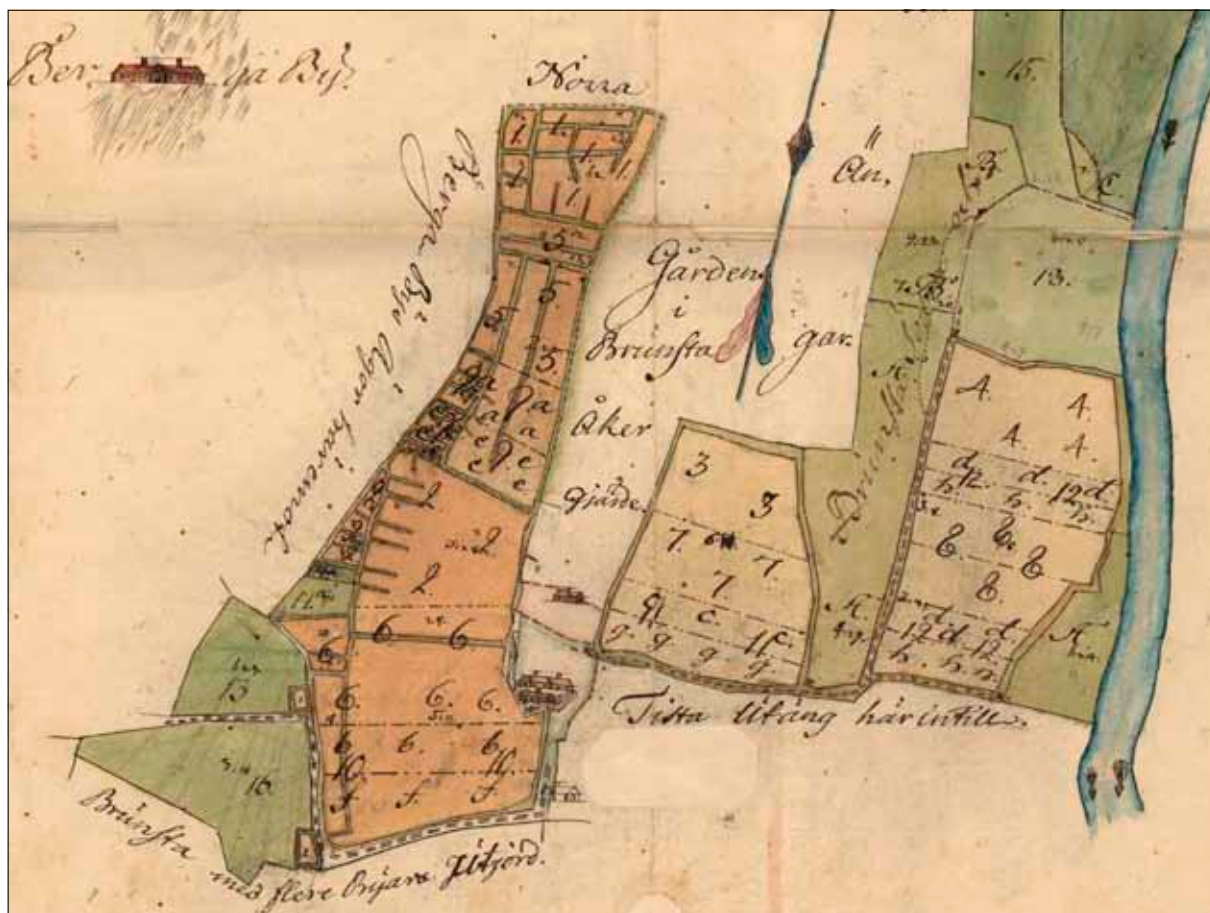
Nyköpings slotts frimil år 1670

Den äldsta påträffade kartan som visar Brunsta by är en avritning av Nyköping slotts frimil från år 1670 (fig 3). Av kartan framgår det att byn då bestod av tre gårdar.

Storskiftet år 1760

Södra och Mellangården i Brunsta by storskiftades år 1760 (fig 4, Lantmäteristyrelsens arkiv akt C64-14:1). Mellangården, $\frac{1}{2}$ mantal frälsehemman, lydde då under Bergshammars säteri i Fogdö socken. Vid avmätningen i juli detta år representerades Mellangården, av Anders Söderberg, inspektör vid Bergshammars säteri, och åboen Olof Andersson.

Södra gården, 1 mantal kronoskattehemman, representerades av Pehr Persson, ägare av $\frac{1}{4}$ mtl. Persson var även förmyndare till framlidne mjölnaren Bengt Nymans barn, Johan och Maria Lisa, genom arv ägare av $\frac{1}{4}$ mtl. Närvarande var även Per Olofsson och änkan Christina Jönsdotter, ägare av var sitt $\frac{1}{4}$ mtl.

4 Utsnitt av delningskartan inför storskiftet år 1760 (Lantmäterimyndigheternas arkiv akt 04-NIK-61).

Storskiftet år 1781

Södra och Mellangårdens ängsmark storskiftades år 1781 (fig 5, Lantmäteristyrelsens arkiv akt C64-14:2). Mellangården, 1/2 mantal frälsehemman, ägdes då av baron Fredric Adolph Ulric Sparre av Rossvik. Vid delningstillfället representerades Mellangården av dess frälse befallningman Nils Biörkman. Södra gården, 1 mantal skattehemman, representerades av Carl Olofsson, Eric Persson, änkan Cajsa Jönsdotter, Anders Jönsson och Olof Carlsson.

Storskiftet år 1803

Södra gårdens hustomt storskiftades år 1803 (fig 6, Lantmäteristyrelsens arkiv akt C64-14:3). Vid förättningen representerades Norrgården av gårdsrättaren Anders Danielsson. Södra gården representerades av Eric Persson, ägare av 1/4 mtl, Pehr Carlsson och Anders Pehrsson som egna samt som förmyndare för avlidna Carl Olofssons omyndiga barn, tillsammans ägare av 1/4 mtl, Anders Pehrsson, ägare av 1/4 mtl, samt Anders Andersson och Pehr Persson, tillsammans ägare av 1/4 mtl.

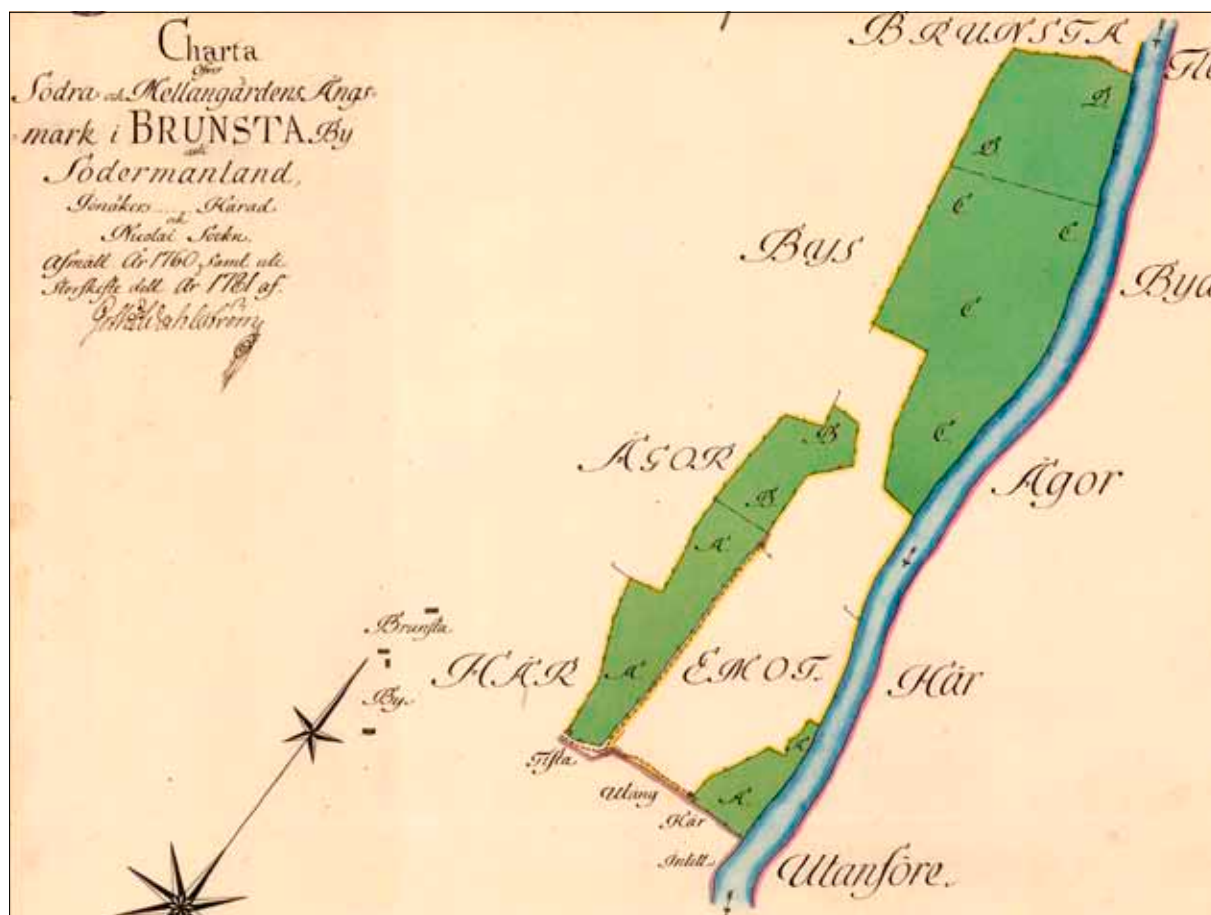
Laga skiftet år 1847

Brunsta by genomgick det laga skiftet år 1847 (fig 7, Lantmäterimyndigheternas arkiv akt 04-NIK-130). Vid förrättningen representerades Norrgården, 1 mtl frälsehemman, av apotekare Pehr E Bergström, ägare av 1/2 mtl, och borgmästare Gustaf Lindeberg i egenskap av förmyndare åt änkefru prostinnan Dahlberg, ägare av 1/2 mtl.

Mellangården, 1/2 mantal frälsehemman, representerades av apotekare P E Bergström som förmyndare åt sina barn, handlanden Bergström och mamsell Cecilia Bergström, borgmästare G Lindeberg och apotekare Adolph Huldberg, tillsammans ägare av 1/4 mtl samt änkefru prostinnan Dahlberg, ägare av 1/4 mtl.

Södra gården, 1 mantal kronoskattehemman, representerades av häradsdomare Carl Ersson, ägare av 3/4 mtl, och apotekare P E Bergström, ägare av 1/4 mtl.

Vid förrättningen noterades att åbyggnaderna på Mellangården var i gott skick. På Södra gården var byggnaderna på den del som ägdes av P E Bergström

5 Utsnitt av kartan över storskiftet av Södra och Mellangårdens ängsmark år 1781 (Lantmäteristyrelsens arkiv akt C64-14:2).

till stor del förfallna. Denna del flyttades ut från byn. Den del som ägdes av C Ersson låg kvar på den gamla tomten efter skiftet.

Plan över Brunsta Norrgård år 1927

År 1927 besökte Nordiska museets herrgårdsexpedition Brunsta gård under ledning av Arvid Bäckström. Besöket resulterade i en översiktlig beskrivning av gården med tillhörande planskiss och två fotografier. Vidare upprättades en plan- och en sektionsritning över den numera förfallna källarboden. Manbyggnaden benämns i materialet som kaptensboställe. Båda bostadshusen anges fungera som statarbostäder.

Byggnadshistoria

Byggnadsbeståndet före 1800-talets mitt

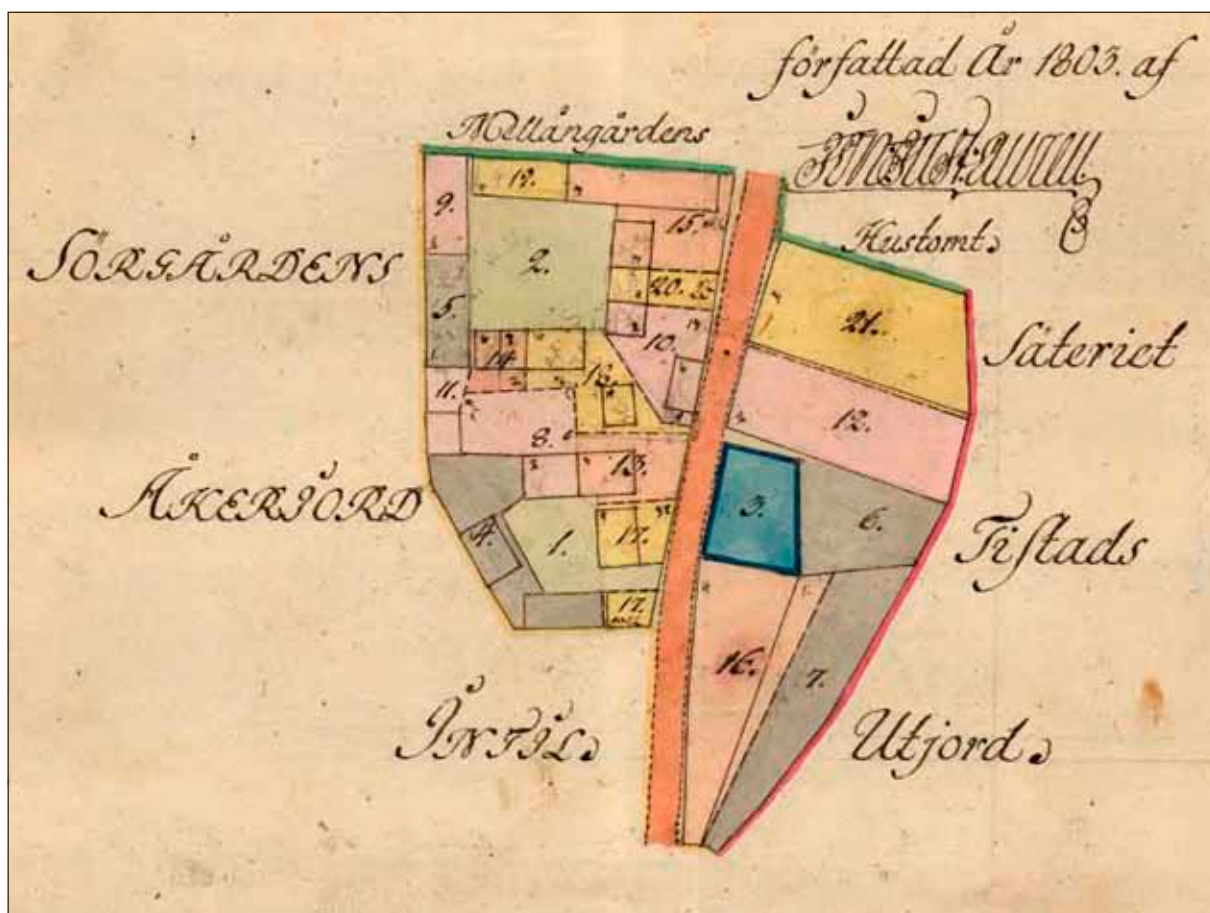
Hur bebyggelsen har sett ut före 1800-talet går inte att utläsa i påträffat kartmaterial eftersom de äldsta kartorna enbart visar manbyggnadernas läge schematiskt.

Byggnadsbeståndet i mitten av 1800-talet

Den enda påträffade karta som visar de tre gårdarnas bebyggelse i sin helhet är Laga skifteskartan, upprättad år 1847 (fig. 7). Norrgården bestod vid detta tillfälle av fem byggnader och Mellangården av sex byggnader.

På 1850-talet övertogs Norr- och Mellangården av Gustav Järlström, Tåå gård. Gårdarna förefaller därefter ha kallats enbart Norrgården. En karta över Brunsta Norrgård från år 1858 (fig. 8) visar en tydlig förändring i byggnadsbeståndet.

Det totala antalet byggnader var år 1858 detsamma som 11 år tidigare. Den totala byggnadsarean har dock minskat då delar av ett antal byggnader har rivits, en

6 Utsnitt av delningskartan inför storskitet av Södra gårdens hustomt år 1803 (Lantmäterimyndigheternas arkiv akt 04-NIK-84).

byggnad har rivits helt och en byggnad har tillkommit. Förändringarna i bebyggelsestrukturen har sannolikt utförts för att anpassa bebyggelsen till nya behov och funktioner i samband med gården kom att drivas i sambruk med bland annat Tåå gård.

Byggnadsbeståndet år 1927

Nordiska museets herrgårdsexpedition är nästa nedslag i Brunstas historia som visar bebyggelsen på Norrgården. Vid detta tillfälle återstår endast fem av de elva byggnaderna från 1858 års karta. Den stora loge som i ombyggt utförande ännu ligger kvar väster om magasinet hade år 1927 en såg vid byggnadens norra gavel. Logen uppfördes enligt uppgift från Hans Gerhard Järström på 1850-talet. Samtidigt uppfördes en likadan loge vid Tåå gård. Logen på Brunsta finns med på den häradsekonomiska kartan som upprättades mellan 1897 och 1901.

Byggnadsbeståndet år 2009

Vid inventeringen hösten 2009 återstod tre av elva byggnader på 1858 års karta. Stallet och vagnslidret på

gårdsplanens norra sida revs efter Nyköpings kommuns övertagande av gården. Stommen till källarboden fanns kvar men taket och stora delar av väggstommen hade raserats på grund av bristande underhåll under lång tid.

Apotekarna på Brunsta

Från mitten av 1700-talet fram till mitten av 1800-talet ägdes delar av Brunsta av olika apotekare verksamma i Nyköping. Det framstår som tydligt att med innehavet av apoteket Gripen i Nyköping följde också ägandet av Brunsta, där man kan ha odlat medicinalväxter för apoteksrörelsen. Följande uppgifter om ägarna bygger på husförhörlängder och på Sveriges apotekares historia från konung Gustaf:s till närvarande tid, utgiven 1878-1881.

Apotekare Eric Pålsson

Enligt husförslängden bodde apotekare Eric Pålsson (född 1716) på Brunsta år 1780. Det har inte gått att finna ytterligare uppgifter om honom förutom att han i

7 Utsnitt ur kartan från det Laga skiftet av Brunsta by år 1847. Längst ned till vänster ses tre förmodade gravhögar från yngre järnåldern (Lantmäterimyndigheternas arkiv akt 04-NIK-130).

husförhörlängden finns upptagen som mantalsskriven på Brunsta det nämnda året.

Apotekare Johan Henric Reichenbach

I husförhörlängderna år 1791 och 1811 upptas en apotekare Johan Henric Reichenbach som mantalsskriven på Brunsta. Reichenbach anger sig vara ägare till frälsehemmanet Brunsta i samband med en lantmäteriförättning vid Tå den 14 juni 1784 (Lantmäterimyndigheternas arkiv akt 04-NIK-7).

Johan Henric Reichenbach (29/8 1740 - 18/5 1817) var son till Anders Henric Joachim Reichenbach som enligt Sveriges apotekares historia var född i Parchim i Mecklenburg.

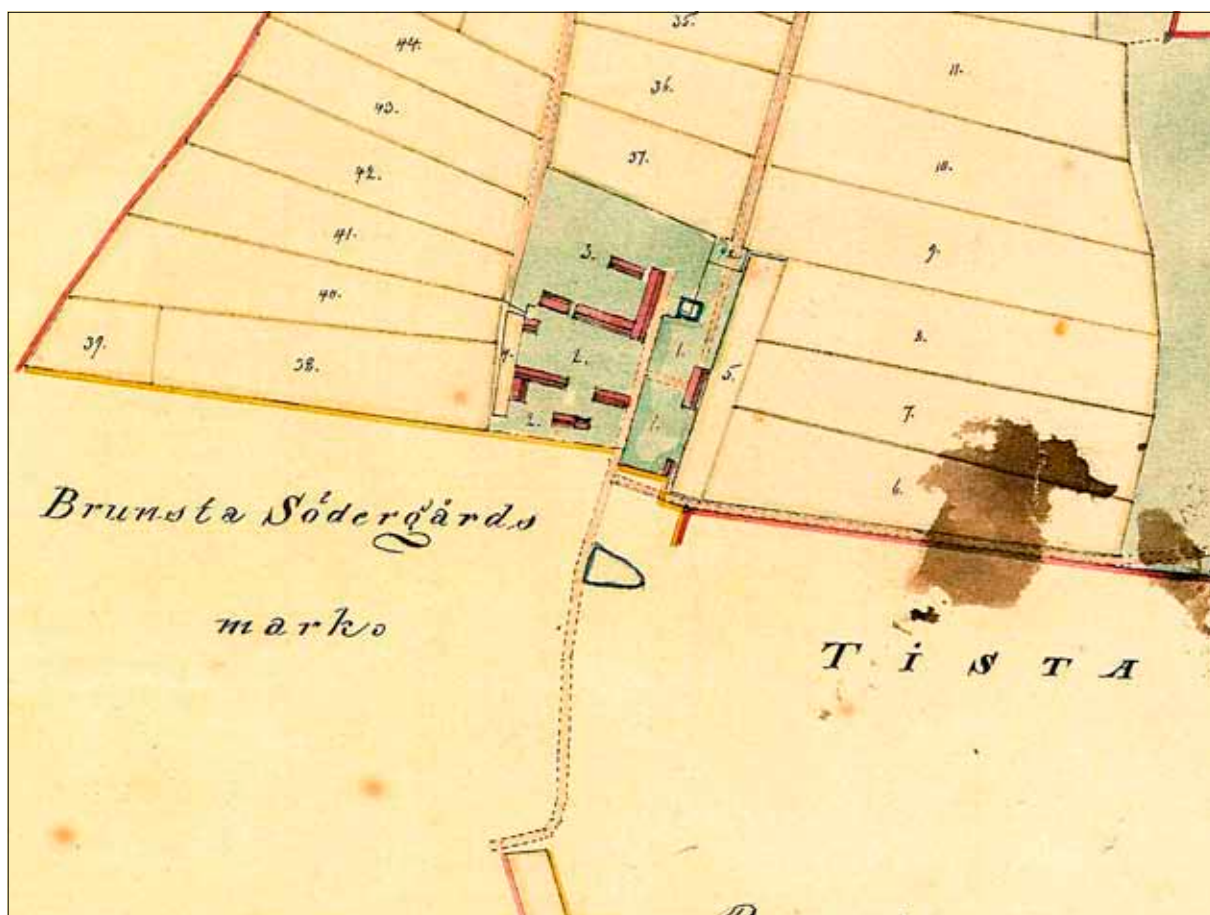
Anders Henric Joachim Reichenbach (26/2 1707 - 10/10 1776) var utbildad hos apotekare J C Grapengiesser på apoteket Svanen i Kristianstad. Han tjänstgjorde som anställd apotekare på apoteket Gripen i Nyköping innan han blev ägare till apoteket år 1735, samma år som han

avlade apotekarexamen. År 1768 sålde han apoteket Gripen till sin son Johan Henric.

Johan Henric Reichenbach antogs i april 1756 som elev vid apoteket Ängeln och Leoparden i Stockholm. Senare tjänstgjorde han som provisor vid apoteket Hjorten i Örebro. Den 31 december 1769 övertog han faderns apotek i Nyköping, samma år som han examinerades till apotekare i Kungl. Collegium Medicum. Johan Henric Reichenbach innehade apotek Gripen fram till den 28 oktober 1805. Reichenbach sålde då apoteket till sin blivande måg Pehr Elias Bergström, ”hvarefter han en tid ägnade sig åt landtbruk”, som det står i Sveriges apotekares historia.

Apotekare Pehr Elias Bergström

Pehr Elias Bergström (4/12 1772 - 17/9 1848), född vid Åkers pappersbruk, gifte sig den 9 januari 1806 med Johan Henric Reichenbachs dotter Gustava Sophia (4/11 1778 - 13/4 1827).

8 Utsnitt ur karta över Brunsta Norrgård från år 1858 (Nyköpings kommuns arkiv).

Pehr Elias Bergström var elev vid apoteket i Mariefred år 1788 och avlade farmacie studiosi-examen 1793. Därefter tjänstgjorde han vid apotek i Stockholm och Norrköping innan han kom till apotek Gripen i Nyköping, som han alltså blev ägare till 1805. Han avlade sin apotekarexamen den 28 november 1805 och tillträdde sitt nyköpta apotek i början av år 1806.

Större delen av hans välförsedda apotek brann ner den 16 augusti 1825 och verksamheten flyttades över till en närbelägen gård. År 1844 överlämnade Pehr Elias Bergström skötseln av verksamheten till sin måg Adolph Huldberg.

Apotekare Adolph Huldberg

Adolph Huldberg (31/12 1811 - 19/5 1864), född i Sigtuna, gifte sig den 26 maj 1844 med Pehr Elias Bergströms dotter Johanna Christina (29/11 1811 - 11/3 1892).

Adolph Huldberg antogs år 1827 som elev vid farbrodern Per Ulric Huldbergs apotek Fenix i Stockholm och avlade farmacie studiosi-examen år 1831. Han var anställd på

apoteket Gripen i Nyköping mellan åren 1832-41. Han avlade apotekarexamen den 15 november 1843 och arrenderade därefter apoteket Gripen mellan åren 1844-48, då han köpte apoteket. Han flyttade apoteket från sitt dåvarande läge på den västra stadsdelen till sin gård vid Östra Storgatan och Stadsbron.

Trädgårdslämningarna

På den västra sidan av manbyggnaden (hus 1) finns en rektangulär trädgård som sträcker sig från husets östra fasad och rektangulärt, norr och söder om huset (fig. 11). Öster om huset finns en smal gräsremsa innan åkern tar vid.

Runt trädgårdens södra och västra kant, söder om den grusade gången som leder upp mot huset och delvis på den västra sidan, norr om gången kantas trädgården av en häck av olika lövträd/buskar. Innanför häcken finns gräsmattor.

9 Brunsta från nordväst i mars 2009. Ännu kan något av gestaltningen hos apotekare Johan Henrik Reichenbachs lantgård från slutet av 1700-talet upplevas på platsen (Slm D10-515).

Från husets fasad i sydöst, längs åkern finns en kort syrenhäck, några hallonbuskar och lupiner. Norr om huset finns en mycket stor ek och en något mindre ek samt ett buskage med diverse lövträd och, omgivet av buskaget, ett utedass. Längs husets västra sida, på var sida om husets entré finns blomsterrabatter.

Runt parstugan (hus 2) går en väg med gräsbevuxen mittsträng. En gång i norr, som går i nord/sydlig riktning, leder in till husets entré. Innanför vägen som leder runt huset finns gräsmattor. På entréns västra sida finns ett nyponbuskage och på entréns östra sida, först en grupp med bolltistlar och öster därom ett syrenbuskage. Husets kortsida i väster är inhägnat av en syrenberså. Mot vägen klättrar en kaprifol. Mitt på husets södra sida finns en buske och i den sydligaste spetsen av trädgården, där vägen delar sig, runt huset, finns ett stort lövträd.

Från gången upp till manbyggnaden och väster ut mot jordkällaren finns en rad med askar och en dunge med bolltistlar. Väster om jordkällaren växer diverse lövträd och söder om jordkällaren växer en mycket stor ask.

Den norra delen av tomten är beväxt med högt gräs och sly.

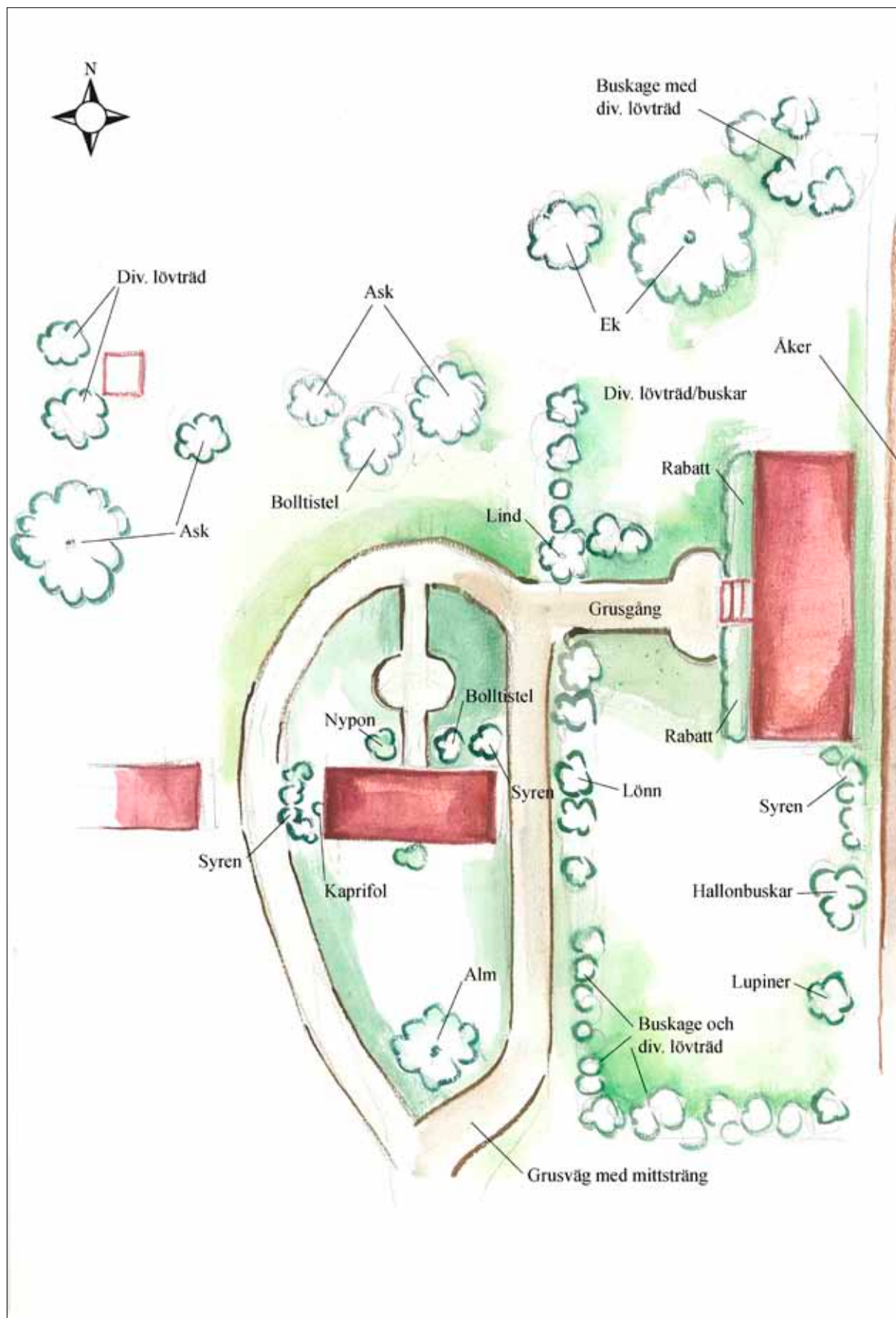
Trädgården i ett historiskt perspektiv

Den nord/sydliga vägsträckningen mellan manbyggnaden och parstugan finns med på Laga skifteskartan från 1847, Häradsökonomiska kartan från 1897-1901 och på den ekonomiska kartan från 1958, vilket tyder på att sträckningen är av hög ålder.

Den södra delen av den rektangulära trädgården framför manbyggnaden finns utritad på Laga skifteskartan från år 1847. På kartan finns en gång inritad i nord/sydlig riktning, vilken delar trädgården i två delar. I söder avslutas gången enligt kartan med en öppen plats. På samma karta, söder om trädgården finns ett porsfält utritat. Porsen kan kanske ha använts i apoteksrörelsen eller till den krog som finns med på samma karta. Ytterligare växter i den ännu synliga trädgården kan ha haft med såväl apoteks- som krogrörelsen att göra och kan alltså sägas representera ett biologiskt kulturarv, relevant för att förstå platsens historia.

10 Manbyggnaden, hus 1, från sydöst. Foto Ivar Schnell 1936 (Slm M012995).

11 Skiss över trädgården vid Brunsta gård år 2009. Teckning Johan Knutsson.

Sammanfattning

Byns historia och ägoförhållanden

Den genomgång av skriftligt källmaterial och historiskt kartmaterial som har utförts inom ramen för den kulturhistoriska dokumentationen visar att Brunsta by senast på 1500-talet bestod av tre gårdar. Efter Carl Holgerssons död år 1566 delades gårdarna mellan hans döttrar. Beata, gift med Christiern Gabrielsson Oxenstierna, fick två gårdar, troligen Mellan- och Södergården. Dottern Bengta, gift med Erik Gabrielsson, fick den tredje, troligen Norrgården.

Den sistnämnda gården lydde under Täckhammar under 1600-talet, men indrogs till staten från Göran Sperling år 1687 mot ököpta räntor. Gården skatteköptes sedan före år 1720, oklart av vem.

De andra gårdarna ärvdes av Christiern Gabrielssons måg Johan de la Gardie och av dennes måg Fredrik Stenbock. Dottern Maria Elisabet Stenbock gifte sig med Axel Lillie och deras dotter Christina Beata Lillie innehade båda hemmanen till sin död år 1727. Den ena förmedlades redan på 1600-talet till ett halvt mantal.

Under 1780-talet kom den norra delen av byn att brukas och ägas av apotekare Johan Henric Reichenbach. Tre generationer apotekare senare övertog Gustav Jerlström ägandet av Brunsta gård på 1850-talet. År 1999 sålde Hans Gerhard Jerlström Brunsta gård till Nyköpings kommun.

Byggnadsbeståndet

En jämförande studie av tillgängligt kartmaterial visar att tre av dagens fyra byggnader inte har genomgått några större förändringar avseende läge eller storlek sedan år 1848. De tre byggnaderna är Johan Henric Reichenbachs tvåvånings manbyggnad, parstugan och källarboden. De tre byggnaderna bör alla ha tillkommit senast i slutet av 1700-talet.

Rörande den fjärde byggnaden, magasinet, förstärker kartmaterialet de iakttagelser som har gjorts på plats i samband med dokumentationsarbetet. På den laga skifteskartan består magasinet av två byggnadskroppar, varav den västra är något bredare än den östra. Vidare är det en tydlig öppning mellan magasinet och den byggnad som ansluter söder om magasinet.

På kartan från 1858 förefaller de tre byggnaderna vara sammanbyggda i en L-form. Den norra delen av L-et,

dagens magasin, är ritat jämbred och med sammanhängande tak. Det är inte osannolikt att magasinet fick nuvarande utformning mellan 1847 och 1858, se vidare nedan.

Trots att de äldsta kartorna inte visar Norrgårdens bebyggelse tyder mycket på att dagens manbyggnad inte ligger på samma plats som Norrgårdens manbyggnad ursprungligen gjorde. Reichenbachs byggnad ligger i Norrgårdens sydöstra hörn i direkt anslutning till gränsen mot Mellangården.

Det nuvarande läget bör ha sitt ursprung i Reichenbachs skapande av en herrgårdslig miljö med manbyggnaden placerad centralt i trädgårdsdelen. Anslutande byggnader på Mellan- och Norrgården har fungerat som flygelbyggnader vilket har förstärkt herrgårdskompositionen.

Kartmaterialet stärker därför teorin om att Reichenbach flyttade och byggde på Norrgårdens huvudbyggnad i samband med att han började bruka Norr- och Mellangården i början av 1780-talet. Flöjeln med årtalet 1782 på byggnadens tak visar sannolikt när arbetet utfördes.

Brunstas bytomt och gravfält

Vid kart- och arkivstudier i samband med den kulturhistoriska dokumentation har det troliga läget för Brunstas gravfält återupptäckts.

På Laga skifteskartan från 1847 finns tre stora ringar utritade i en hage omedelbart sydväst om byn. I Rannsakingar om Antikviteter i Södermanland år 1685 anges förekomsten av 3 stora ättebackar i Brunsta Hage. Mycket talar för att det är dessa ättebackar som är utritade på kartan från 1847 (se figur 7). Mäter man storleken på de på kartan utmarkerade ringarna (gravhögarna) skulle de vara 11-16 meter i diameter. Idag ligger den här platsen helt i plan åkermark.

Därtill bör det noteras att det förekommer flera källor/brunnar utmarkerade på kartorna från 1700- och 1800-talen. Detta kanske styrker en hypotes om att det här är platsen med brunnar (se ovan).

Platsen för gravhögarna har markerats ut och anmälts in till FMIS. De kommer att få fornlämningsstatus. Även tomtmarken, bytomten, från det äldsta kartmaterialet från 1700- och 1800-talet har markerats ut och anmälts in till FMIS.

12 Trappan till manbyggnadens övre plan bär djupa spår av många generationers tunga steg efter en hård arbetsdag (Slm D10-516).

KULTURHISTORISKA VÄRDEN

Presenterade kulturhistoriska värden utgör en summering av gårdshelhetens och de enskilda byggnadernas kulturhistoriska värden. Värdena baseras på en sammanvägning av såväl exteriöra som interiöra värden.

Brunsta gårds kulturhistoriska värden

Brunsta etablerades som bebyggelseenhet under yngre järnåldern. Gården och dess nära omgivningar har därmed brukats kontinuerligt i över 1000 år. Ett lösfynd av en stenxya från stenåldern i Brunsta under 1900-talets första hälft visar på aktiviteter på platsen ännu längre tillbaka i tiden. Denna långa platskontinuitet har avsatt många synliga och dolda spår i mark och landskap.

Brunsta ligger i direkt anslutning till en av Sveriges största flygplatser. Gården passerar dagligen av ett stort antal människor på väg till och från flygplatsen samt på anslutande vägar. Läget ger gården ett pedagogiskt värde som borde kunna utnyttjas på ett kreativt sätt.

Gården äger höga värden som ett viktigt kulturbärande landskapselement genom sin tydliga och väl synliga placering i landskapet. Omgivande träd och växtlighet som kan knytas till bebyggelsen förstärker detta värde.

Den nuvarande bebyggelsen på Brunsta har tillkommit under en relativt kort period i byns historia, från 1700-talet till 1900-talet. Eftersom få byggnader har bevarats säger miljön inte mycket om det liv och den aktivitet som måste ha fyllt platsen då samtliga gårdar brukades som enskilda gårdsenheter.

Av de bevarade byggnaderna är det endast manbyggnaden, parstugan och delar av magasinet som har ingått i Johan Henrik Reichenbachs lantgård från 1780-talet. Strukturen i Reichenbachs planerade trädgårdsanläggning, som framträder på 1800-talskartorna, är dock fortfarande tydlig. En del av träden har troligen ingått i 1700-talsanläggningen.

Spåren efter lantgården berättar om en period i Sveriges historia då städernas förmögna borgare uppförde lantegendomar som de bebodde och brukade under som-

13 Manbyggnadens huvudfasad mot väster (Slm D10-517).

marhalvåret. Eftersom Reichenbach och ytterligare följande ägare var apotekare kan man förmoda att en del medicinalväxter odlades på platsen. Sammantaget gör detta att Brunsta äger stora samhälls-, social- och jordbrukshistoriska värden.

De bevarade byggnaderna på Brunsta är uppförda i bilat timmer. Manbyggnaden uppvisar en genomarbetad arkitektonisk tanke med fasadindelade pilastrar, en förkroppad taklist och en fronton på huvudfasaden. Manbyggnaden bevarar troligen även mycket av sin ursprungliga panel. Många av byggnadernas fönster och dörrar är bevarade med gamla järnbeslag och lås. Genom byggnaderna bevaras många generationers hantverkskunnande. De stående husen berättar vidare om de byggnadsmaterial som dominerade på landsbygden in på 1900-talet.

Manbyggnadens bottenvåning har en parstugeliknande karaktär medan övervåningen har en femdelad plan med en sal i byggnadens mitt. Såväl planlösning som fasadernas indelning uppvisar likheter med normalritningen till boställshus för ryttmästare och kaptener enligt 1731

års reviderade boställsförordning. Detsamma gäller för innerdörrarna i husets bottenvåning.

Interiören i manbyggnaden och parstugan bevarar i det stora hela sin ursprungliga planlösning. Många äldre inredningsdetaljer som golv, socklar, dörrar, taklister och innertak har också bevarats. Utöver el saknar byggnaderna moderna tekniska installationer.

Rummens funktion har däremot förändrats genom att byggnaderna under 1800-talets andra hälft har inretts till statarlägenheter med små kök och tillhörande kammare. Upplevelsen av interiören präglas därför av gårdens yngre historia då den sambrukades med Berga. Magasinets interiör förstärker denna upplevelse genom otaliga spår av hanteringen av spannmål i byggnaden.

14 Manbyggnaden, hus 1, från öster. Foto Ivar Schnell 1936 (Slm M012996).

TEKNISK BESKRIVNING

Den tekniska beskrivningen baseras primärt på en okulär besiktning av byggnadernas exteriör och interiör. I beskrivningen av byggnadernas exteriör presenteras funktion, byggnadstyp, utförande och en kortfattad historik.

I beskrivningen av såväl exteriör som interiör ingår en materialbeskrivning och en notering av de detaljer som kan anses vara särskilt kulturhistoriskt värdefulla. Dessa detaljer är viktiga att ta hänsyn till oavsett byggnadernas framtida användning och placering.

De tre byggnadernas interiörer och rumsindelningar har genom åren förändrats i samband med om- och tillbyggnader utförda i samband med att behov och funktion har förändrats

Samtliga originaldelar och senare tillskott är viktiga ingredienser i förståelsen av byggnaden och dess historia. Den kulturhistoriska dokumentationen har inte haft som mål att rangordna olika tiders bidrag i förhållande till varandra, utan har istället fokuserat på att lyfta fram de detaljer som bör beaktas vid kommande hantering av byggnaderna.

Trots omfattande förändringar är relativt mycket av ursprunglig fast inredning bevarad. Generellt är dörr- och fönsterfoder, golvsocklar, bröst- och smygpaneler, taklistor och takrosetter bevarade i original. I flera rum är också originalgolven bevarade.

Vid en eventuell flytt av byggnaderna kommer många byggnadshistoriska spår att friläggas, vilka kommer att kunna komplettera den här presenterade beskrivning. Många frågor som ännu hänger löst i luften kommer sannolikt att kunna besvaras.

Det är av stor vikt att en rivning dokumenteras på ett relevant sätt. Byggnadshistoriska spår bör dokumenteras och sättas in i sitt sammanhang. Tapetlager bör samlas in rum för rum. Lösa detaljer som förvaras i de olika husen bör tas tillvara. Isoleringssmassorna på vinden bör gås igenom. Olika identifierade byggnadsetapper bör dateras genom dendrokronologisk provtagning.

15 *Timmerstämpel på panel i ingången till magasinet, rum 301 (Slm D10-518).*

16 *Årtalet 1889 är skrivet med blyerts över den förstörade ljusöppningen på magasinets norra långsida (Slm D10-519).*

Hus nr	Funktion	Byggnadstyp
1	Bostadshus	

Beskrivning och historik

Hus 1 är en tvåvånings manbyggnad med en fyrdelad rumsplan i bottenvåningen och en femdelad rumsplan i övervåningen. En flöjel på takryttarens flöjel har inskriptionen IHR 1782: Johan Henrik Reichenbach år 1782. Huset finns med på Laga skifteskartan från 1847–48. Läget och storleken överensstämmer med dagens hus. Det är därför sannolikt att det är samma hus på kartan som idag. En del detaljer på byggnaden, bl a fönstrens vinkeljärn, indikerar att huset kan ha flyttats och/eller byggts om i samband med Reichenbachs övertagande. Förändringar har även skett i samband med att huset byggdes om till fyra statarlägenheter i slutet av 1800-talet.

Materialbeskrivning

Grund	Byggnaden har en grund av naturstenar. Grunden har senare fogats med ett cementhaltigt bruk. Förstukvisten är uppförd på en betonggjuten trappa med tre steg och ett fundament som är gjutet på sockeln.
Stomme	Byggnaden är uppförd av liggtimmer. Långsidornas stockvarv stöds av följare på in- och utsidan.
Fasader	Fasaderna är klädda med rödfärgad locklistpanel. Stora delar av panelen är troligen ursprunglig. Äldre panel är spikad med handsmidd spik. Knutkedjor och följare är inklädda med brädor i form av pilastrar. Fasaderna avslutas upptill av en profilerad, förkroppad taklist. Den västra fasaden har en vitmålad fronton med en urtavla. Frontonen kröns av en takryttare i vilken det hänger en väl-lingklocka. På takryttarens tak sitter en flöjel med inskriptionen I H R 1782. Förstukvistens tak bärs upp av vitmålade stolpar.
Dörrar	Vid förstukvisten i väster finns en inåtgående, grönmålad pardörr. Dörrfodren är vitmålade. Dörrbladen består av ramverk med en övre, rektangulär fyllning och en nedre, utanpåliggande fyllning som är utförd i rokokostil. Det norra dörrbladet har en dropplista över den nedre fyllningen. Listen saknas på det södra dörrbladet. Dörrtröskeln är påbyggd sekundärt. Dörrarna är målade med en plastbaserad färg.
Fönster	Byggnadens fönsterfoder och fönsterbrädor är vitmålade. Fönsterbågarna är grönmålade. Fönstren har två lufter, bestående av enkelbågar med spröjs. På vardera sidan om entrén sitter ett enlufts-fönster. Bottenvåningens fönsterbågar är indelade i sex små glastrutor medan övervåningens fönsterbågar är indelade i två stora glastrutor.
Yttertak	Byggnaden har sadeltak, buret av takstolar. Underlagstaket består av kraftig, ramsågad lockpanel. Enstaka panelbrädor har vattenspår eller är rödfärgade. Takfallen täcks av enkupigt, handslaget taktegel. Nocken är plåttäckta. Takfotsbrädor, vindskivor och vattbrädor av trä. Vindskivorna är uppbyggda av två raka brädor. Vattbrädorna är plåttäckta. Förstukvistens tak har papptäckning. Takryttarens tak är plåttäckt.
Övrigt	Byggnaden har hänggrännor av galvaniserad plåt på västra fasaden. Hänggrännorna har utkastare i byggnadens sydvästra och nordvästra hörn. Inock finns två tegelmurade, utkragade skorstenar med krönåvtäckningar av galvaniserad plåt. I anslutningen mellan skorstenar och takfall ligger omålad, galvaniserad plåt. Förstukvisten har trägolv, vitmålad bänk på norra sidan om dörren och slätt, vitmålat undertak.

Kulturhistoriskt värdefulla detaljer

Bred lockpanel, äldre underlagstak, taktegel, skorstenar med utkragade krön med åvtäckning av galvaniserad plåt, fönster- och dörrsnickerier, takryttare med välringklocka och vindflöjel, urtavla.

17 Huvudbyggnaden vid Brunsta gård, hus 1, från sydväst (Slm D10-520).

18 Huvudbyggnaden från nordost (Slm D10-521).

Rum nr	Funktion	Våning
101	Förstuga	bv

Historik

Rummet har kvar ursprunglig funktion. Garderober under trappan bör ha tillkommit efter mitten av 1800-talet. Väggspanelen har möjligen satts upp vid samma tillfälle. Fönsterjärnen kommer troligen ursprungligen från en annan byggnad, möjligen magasinet.

Materialbeskrivning

Golv	Breda golvplankor. Lackerat. Ursprungligt. I rummets södra del, mot rum 102, och i det nordvästra hörnet ligger yngre smala golvplankor.
Sockel	Enkel, låg sockel. Delvis dold av en pärlspontpanel. Vitmålad.
Vägg	Spontad, blåmålad panel. Pärlspontpanel i trappan till övervåningen. Vit vågmönstrad bård under taklist.
Taklist	Enkel, vitmålad taklist. Östra väggen har en delvis imitationsmålad taklist på pärlspontpanelen. Spikad med handsmidd spik.
Tak	Breda plankor. Vitmålat. Spikat med handsmidd spik. Ursprungligt.
Dörrar	Ramverksdörrar upphängda på stolpgångjärn av 1700-talstyp mot rum 104 & 106. Dörrbladen är utförda med fyra speglar med enkel profil. I rum 104 är dörrbladet täckt med en vitmålad plywood-skiva. Profilerade foder. Ytterdörren är en tvåfyllnings dubbeldörr med ensidigt utanpåliggande fyllning, upphängd på plattgångjärn av sen 1700-talstyp. I ytterdörren sitter två lås, ett äldre och ett modernare. Dörrsnickerierna är vitmålade. I öster mot rum 105a sitter en enkel, blåmålad bräddörr.
Fönster	Två mindre utåtgående öppningsbara fönster på var sida om ytterdörren. Fönster med en fönsterbåge och sex fönster med spröjsar. Hakar av 1700-talstyp. Innanför fönstren, fönsterjärn med öglor av järn i kryssen mellan stående och liggande järn. Enkelt profilerade foder. Vitmålade fönstersnickerier.
Övrigt	Trappa i sydöstra delen av förstugan, leder till övre plan. Trappan är något svängd nertill, raka trappsteg, något nötta. Modern, omålad ledstång. Sekundärt byggt skåp under trappan med utåtgående dörr, pärlspontpanel, blåmålad. Mindre garderob inredd under trappan till övre plan.

Kulturhistoriskt värdefulla detaljer

Golv, spontad panel, tak, dörr- och fönstersnickerier med beslag.

19 Rum 101 från norr (Slm D10-522).

20 Rum 101 från sydväst (Slm D10-523).

21 Dörren till rum 106 (Slm D10-524).

22 Stolpgångjärn av 1700-talstyp på dörren till rum 106 (Slm D10-525).

Rum nr	Funktion	Våning
102-103	Kök respektive toalett	bv

Historik

Rum 102 har sannolikt kvar ursprunglig funktion som kök. Rum 103 har troligen avdelats från rum 102 under 1900-talet. Möjligen har utrymmet tidigare varit skafferier.

Materialbeskrivning

Golv	R102: Obehandlat trägolv, lagt med smala brädor och en gjuten platta framför vedspisen. R103: Linoleummatta.
Sockel	R102: Enkel, låg golvsockel av trä. Gråmålad. R103: Enkel, låg, lackerad sockel
Väggar	R102: Tapet med rosa ränder på vit botten. På väggen finns ytterst tre lager tapet klistrade på ett pappskikt. Under pappen finns ytterligare ett lager tapet ovanpå en pappspänd, målad tapet. Underst horisontellt liggande brädor. R103: Plywoodskivor. Vitmålat.
Taklist	R102: Taklisten är utförd av enkla, snedställda brädor. Vitmålad. R103: Enkel taklist. Vitmålad.
Tak	R102: Breda plankor. Vitmålat. Ursprungligt. R103: Plywoodskivor. Vitmålat.
Dörrar	R102: Ramverksdörr upphängd på stolpgångjärn av 1700-talstyp mot rum 101. Dörrbladet är utfört med fyra speglar med enkel profil. Profilerade foder. Dörrsnickerierna är vitmålade. Omålad bräddörr mot rum 103 upphängd på infällda gångjärn, vitmålad mot rum 103. Enkelt vitmålat foder. R103: -
Fönster	R102: Tre fönster; mot öster, söder och väster. Fönster med enkla ytterbågar. Träspröjsade tvåluftsfönster, sexdelade. Öppningsbara fönster i öster, med raka hakar. Vänstra fönsterluften på fönstret i söder har hakar av 1700-talstyp. Fönstersnickerierna är vitmålade. R103: -
Övrigt	Rum 102 har inretts till kök med spis med spiskåpa i norr och en kokspis av märket Näfveqvarn. Bakugnens ugnsgima finns med i Näfveqvarns katalog från år 1894. Kokspis Näfveqvarn Nr 6, Stekugns-, eldstads- och askluckor av 1920 års modell. I det nordöstra hörnet finns ett sekundärt byggt skåp av vitmålade brädor. Rum 103 har varit inrett med en toalett, troligen en kemtoalett.

Kulturhistoriskt värdefulla detaljer

Dörr mot rum 101, taklist, tak och spis.

23 Rum 102 från sydost (Slm D10-526).

24 Rum 102 från nordost (Slm D10-527).

Rum nr	Funktion	Våning
104-105	Kök och förråd	bv

Historik

Rum 104 kan ursprungligen ha varit en kammare. Rummet inreddes till kök i samband med ombyggnaden av hus 1 till fyra statarlägenheter, troligen under 1800-talets andra hälft.

Materialbeskrivning

Golv	R104: Obehandlat trägolv. Ovanpå trägolvet ligger fyra lager linoleummattor. R105: Linoleummatta i brunt med stavparkettmönster. Obehandlat trägolv i rum 105a.
Sockel	R104: Enkel golvsockel av trä. Vitmålad. R105: -
Väggar	R104: Blåmålade plywoodskivor. Västra väggen är klädd med blåmålad pärlspontpanel. R105: Blåmålade brädväggar i öster och väster. Dörröppningar i norr och söder. Rum 105a har en kraftig plankvägg i norr. Spår av vit färg, täckt med brun papp. Bakom plankväggen, vitputsad tegelmur. Timmervägg i söder. Rester av lerklining, delvis vitmålad, täckt med brun papp.
Taklist	R104: Enkel taklist. Vitmålad. R105: Taklisten i väster är en enkel modern snedställd taklist, målad i blått. Taklisterna i norr och öster är utformade av enkla brädor, målade i gul/beige färg. I söder saknas taklist.
Tak	R104: Breda plankor. Vitmålat. Spikat med handsmidd spik. Ursprungligt. R105: Pärlspontpanel. Gul/beige målat. I rum 105a är halva rummet täckt med brädtak. Andra halvan utgörs av en murstockskonstruktion som går mellan rum 104 och 106.
Dörrar	R104: Dörrsnickerierna är vitmålade. I norr en dörröppning med en grå/grön målad tröskel. R105: Plywooddörr mot R105a. Lås och nyckel. Dörrsnickerierna är målade i gulbeige.
Fönster	R104: Utåtgående öppningsbara tvåluftsfönster, tredelade. Enkla ytterbågar, mittpost och profile-rad träspröjs. Fönstersnickerierna är vitmålade.
Övrigt	R104: I det sydvästra hörnet finns ett serveringsskåp med skåp och lådor. Vitmålat, med gula luckor och lådor. I rummets nordvästra hörn finns en kokspis av märket Näfveqvarn no 107. Spisens stekugns-, eldstads- och askluckor är av 1934 års modell. Bakom spisen en tvärgående vägg av trä med öppning med glashylla. Till höger om spisen en diskbänk av metall, med ho, och skåp under. Till vänster om fönstret ett lågt vitmålat skåp med två dörrar. I skåpets bakre väggar finns en grönmålad pärlspontpanel. R105: Blåmålad hylla ovanför dörren mot rum 105a. I rum 105a förbinder ett vitputsat valv skorstensmuren i rum 106 med skorstensmuren i rum 104.

Kulturhistoriskt värdefulla detaljer

Fönsterfoder, tak och spis.

25 Rum 104 från nordväst (Slm D10-528).

26 Passagen mellan rum 104 och 106 från sydost.
Dörren till rum 105a mitt i bilden (Slm D10-529).

27 Rum 104 från sydväst (Slm D10-530).

Rum nr	Funktion	Våning
106	Kammare	bv

Historik

Rummet kan ha kvar ursprunglig funktion. Utgjorde tillsammans med rum 104-105 en av fyra statarlägenheter som inreddes i hus 1, troligen under 1800-talets andra hälft.

Materialbeskrivning

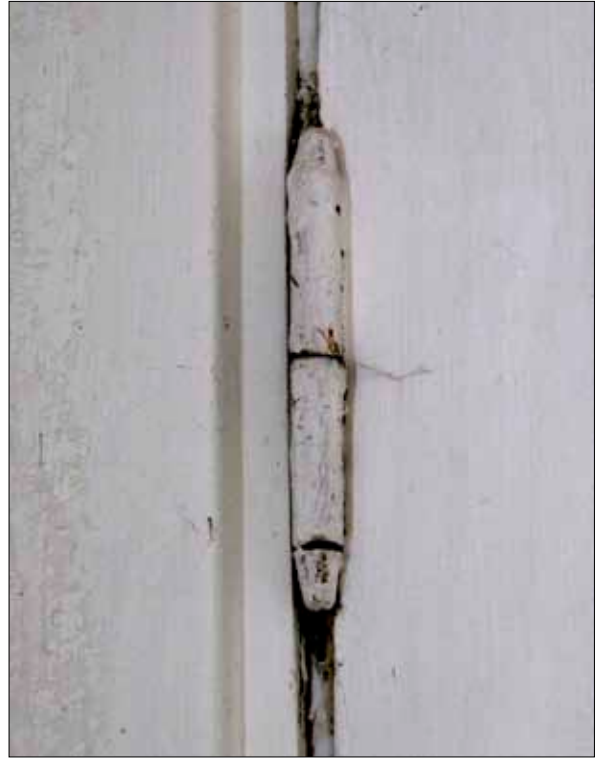
Golv	Rummet har smala golvplankor. Lackerat. Golvet är lagt med frisbrädor vid den gjutna plattan för en kakelugn vid murstocken på rummets södra sida.
Sockel	Enkel vitmålad golvsockel.
Väggar	Tapet med gröna ränder, gröna blommor och blad på vit botten.
Taklist	Enkel vitmålad taklist.
Tak	Breda plankor. Vitmålat. Ursprungligt.
Dörrar	Ramverksdörr upphängd på stolpgångjärn med koniskt formad knopp, en typ som började tillverkas kring 1860-70, mot rum 105. Dörrbladet är utfört med fyra speglar med utanpåliggand fyllning och djup profilering av sen 1800-talstyp, infällt lås och handtag med mage. Enkelt foder. Dörren är målad i gulbeige. Dörrsnickerierna är vitmålade.
Fönster	Tre fönster, mot öster, norr och väster, med enkla ytterbågar. Träspröjsade tvåluftsfönster, sexdelade. Fönstersnickerierna är vitmålade.
Övrigt	På den gjutna plattan vid murstocken på södra väggen står en kamin, modell Husqvarna nr 153.

Kulturhistoriskt värdefulla detaljer

Dörrar, fönsterfoder, taklist och tak.

28 Dörren till rum 104 (Slm D10-531).

29 Stolpgångjärn med koniskt formad knopp på dörren till rum 104 (Slm D10-532).

30 Rum 106 från nordväst (Slm D10-533).

Rum nr	Funktion	Våning
107	Förstuga	1 tr

Historik

Rummet har kvar ursprunglig funktion. Garderoberna i rummets syd- och nordvästra hörn bör ha tillkommit efter mitten av 1800-talet. Pärspontpanelen har möjligen satts upp vid samma tillfälle.

Materialbeskrivning

Golv	Breda golvplankor. Spikat med handsmidd spik. Lackerat. Ursprungligt.
Sockel	Enkel, låg sockel spikad med handsmidd spik, yngre sockel vid garderober. Vitmålad.
Vägg	Blåmålad pärspontpanel med en vit vågmönstrad bård under taklisten.
Taklist	Enkel, vitmålad taklist. Yngre list vid garderoberna.
Tak	Breda plankor, vitmålade. Spikat med handsmidd spik. Ursprungligt.
Dörrar	Ramverksdörrar upphängda på stolpgångjärn av 1700-talstyp mot R108 & 110. Dörrbladen är utförda med tre speglar i rokokoindelning. Profilerade foder. Kammarlås. Ramverksdörr upphängd på stolpgångjärn med koniskt formad knopp mot 110. Dörrbladet är klätt med med skivor. Hög tröskel och enkelt foder. Kammarlås. Plankdörr utförd av tre breda plankor sammanfogade med två naror med ett diagonalt stöd mot vinden. Spetsoval nyckelskylt av sen 1700-talstyp. Dörrsnickerierna är vitmålade mot rum 107 och 108, grönmålade mot rum 111.
Fönster	Enkla ytterbågar. Profilerade foder. Hakar av 1700-talstyp. Fönstersnickerierna är vitmålade.
Övrigt	Sekundärt byggda garderober i rummets nord- och sydvästra hörn. I garderoberna finns bevarad lerklining med pärlgrå bemålning. Inbyggd trappa till vinden i det sydöstra hörnet.

Kulturhistoriskt värdefulla detaljer

Golv, sockel, dörrar, dörrfoder, fönsterfoder, taklist, äldre tak, lerklining med bemålning och garderober.

31 Rum 107 från sydväst (Slm D10-534).

32 Rum 107 från nordost (Slm D10-535).

33 Dörren till rum 111 (Slm D10-536).

34 Stolpgångjärn av 1700-talstyp på dörren till rum 111 (Slm D10-537).

Rum nr	Funktion	Våning
108	Kök	1 tr

Historik

Rummet kan ursprungligen ha varit en kammare. Rummet inreddes till kök i samband med ombyggnaden av hus 1 till fyra statarlägenheter, troligen under 1800-talets andra hälft. Vid denna ombyggnad sattes troligen även det södra fönstret igen.

Materialbeskrivning

Golv	Rummet har ett lackerat brädgolv. Golvet är lagt med frisbrädor längs väggarna i norr och söder samt vid den gjutna plattor framför kokspisen i rummets nordöstra hörn.
Sockel	Enkel, låg golvsockel av trä. Sockeln är vitmålad.
Väggar	R108: Masonit på regelstomme. Vitmålad bröstning nedtill. Rosafärgad tapet upptill.
Taklist	Enkla, snedställda brädor. Taklisten är vitmålad.
Tak	Taket är utfört av vitmålade masonitskivor. Skivorna är troligen spikade på det ursprungliga bräd-taket.
Dörrar	Ramverksdörr av samma typ och utförande som i rum 107 mot rum 109. Dörrsnickerierna är vitmålade. Kammarlås och skottregel mot rum 108.
Fönster	Enkla ytterbågar. Profilerade foder. Hakar av 1700-talstyp. Fönstersnickerierna är vitmålade.
Övrigt	Rummet är inrett till kök med ett platsbyggt och ett vägghängt skåp i rummets nordvästra hörn. Vid den tidigare kakelugnsnischen i det nordöstra hörnet finns en uppmurad spis med en kokspis av modellen Näfveqvarn Nr 7. Kokspisens stekugns-, eldstads- och askluckor är av 1906 års model.

Kulturhistoriskt värdefulla detaljer

Golv, dörr, dörrfoder, fönsterfoder, taklist, tak och spis.

35 Rum 108 från nordväst (Slm D10-538).

36 Rum 108 från sydost (Slm D10-539).

37 Rum 108 från nordost (Slm D10-540).

38 Kammarlås och skottregel på dörren till rum 109 (Slm D10-541).

Rum nr	Funktion	Våning
109	Kammare	1 tr

Historik

Rummet har sannolikt kvar ursprunglig funktion. Dörröppningen till rum 110 sattes igen i samband med ombyggnaden av hus 1 till fyra statarlägenheter, troligen under 1800-talets andra hälft.

Materialbeskrivning

Golv	Rummet har ett lackerat brädgolv. Golvet är lagt med frisbrädor längs väggarna i norr, söder samt vid den gjutna plattan framför kakelugnsnischen i rummets nordvästra hörn.
Sockel	Enkel, låg golvsockel av trä. Sockeln är vitmålad.
Väggar	Tapet med grått mönster på vit botten. Därunder spikad papp på stående, spontade brädor.
Taklist	Enkla, snedställda brädor. Vitmålad. Ursprunglig.
Tak	Taket är utfört av breda, vitmålade plankor. Plankorna är spikade med handsmidd spik.
Dörrar	Profilerade foder. Dörrsnickerierna är vitmålade.
Fönster	Enkla ytterbågar. Profilerade foder. Hakar av 1700- och 1800-talstyp. Fönstersnickerierna är vitmålade.
Övrigt	-

Kulturhistoriskt värdefulla detaljer

Golv, dörrfoder, fönsterfoder, taklist och tak.

39 Rum 109 från sydost (Slm D10-542).

49 Rum 109 från nordost (Slm D10-543).

41 Avtryck efter en rund kakelugn vid murstocken i rummets nordvästra hörn (Slm D10-544).

Rum nr	Funktion	Våning
110	Kök	1 tr

Historik

Rummet kan ursprungligen ha varit en sal eller kammare. Rummet inreddes till kök i samband med ombyggnaden av hus 1 till fyra statarlägenheter, troligen under 1800-talets andra hälft.

Materialbeskrivning

Golv	Rummet har ett lackerat brädgolv. Golvet är lagt med frisbrädor längs väggarna i norr, öster och söder samt vid den gjutna plattan framför kokspisen i rummets nordvästra hörnet. Vid den södra väggen är en ursprunglig golvplanka bevarad.
Sockel	Profilerad sockel. Blåmålad.
Väggar	Tapet mönstrad i grått och vitt. Underlag av papp och/eller masonit på lerklining.
Taklist	Enkla snedställda brädor. Blåmålad. Ursprunglig.
Tak	Taket är utfört av vitmålade masonitskivor. Skivorna är spikade på ett äldre pappspänt tak, troligen över det ursprungliga planktaket.
Dörrar	Ramverksdörrar av samma typ och utförande som i rum 107 mot rum 109 och 111. Dörrsnickerierna är blåmålade mot rum 110, grönmålade mot rum 111.
Fönster	Enkla ytterbågar. Profilerade foder. Hakar av 1800- och 1900-talstyp. Fönstersnickerierna är vitmålade.
Övrigt	Rummet är inrett till kök med ett vägghängt skåp i det nordvästra hörnet. Vid den tidigare kakelugnsnischen i samma hörn finns en uppmurad spis med en kokspis av modellen Näfveqvarn Nr 6. Kokspisens stekugns-, eldstads- och askluckor är av 1906 års model.

Kulturhistoriskt värdefulla detaljer

Golv, sockel, dörrar, dörrfoder, fönsterfoder, taklist, äldre tak och spis.

42 Rum 110 från sydost (Slm D10-545).

43 Rum 110 från nordost (Slm D10-546).

Rum nr **Funktion**
111 Sal

Våning
1 tr

Historik

Rummet har kvar ursprunglig funktion.

Materialbeskrivning

Golv R111: Breda golvplankor. Lagt med fris mot väggarna. Spikat med handsmidd spik. Lackerat. Ursprungligt. Gjuten platta vid kakelugnsnisch vid södra väggen.

Sockel Enkel, låg golvsockel av trä. Sockeln är vitmålad.

Väggar Tapet mönstrad i grått, beige, gult och vitt. Underlag av skivor, möjligen treetex.

Taklist Enkla, snedställda brädor. Vitmålade. Ursprunglig.

Tak Breda plankor. Vitmålat. Plankorna är spikade med handsmidd spik. Ursprungligt.

Dörrar Profilerade dörrfoder. Dörrsnickerierna är grönmålade.

Fönster Enkla ytterbågar. Profilerade foder. Hakar av 1700-talstyp. Fönstersnickerierna är vitmålade.

Övrigt -

Kulturhistoriskt värdefulla detaljer

Golv, dörrfoder, fönsterfoder, taklist och tak.

44 Rum 111 från nordväst (Slm D10-547).

45 Rum 111 från sydost (Slm D10-548).

Hus nr	Funktion	Byggnadstyp
2	Bostadshus	Parstuga

Beskrivning och historik

Hus 2 är en envånings parstuga med förstuga, ett rum i öster, två rum i väster och ett mindre rum i söder. Byggnaden är sannolikt en påbyggd enkelstuga dvs. två hus som är hopbyggda. Västra delen av byggnaden kan vara äldre än den östra. Det finns en synlig skarv i ryggåsen mellan den västra och östra delen, där dimensionen på ryggåsen är kraftigare i den västra delen. Takets sparrar möts inock på ryggåsen. Sparrarna vilar på långsidornas väggband. På mellanväggen vilar ryggåsen på en stående stock. Tillbyggnaden kan ha skett redan under 1700-talet.

Materialbeskrivning

Grund	Byggnaden har en grund av natursten med inslag av cement mellan stenarna.
Stomme	Byggnaden är uppförd av liggtimmer.
Fasader	Byggnaden är inklädd med lockpanel utom sydöstra delen som har synligt timmer. Knutkedjorna är inklädda med brädor utom i väster, där knutkedjorna inte är synliga. Fasaderna är rödmålade.
Dörrar	Mitt på byggnadens norra sida finns en inåtgående pardörr. Dörrbladen är klädda med liggande, profilerad panel på utsidan och med stående panel på insidan. Dörren är brunmålad. Vitmålade dörrfoder.
Fönster	Byggnadens fönsterfoder, fönsterkarmar och fönsterbågar är vitmålade. Fönstren har två bågar med spröjs, 1 x 2 rutor. På husets gavlar finns strax undernock små, kvadratiske fönster. Det västra har två fönsterbågar med spröjs, 1 x 2 rutor och det östra är ett horisontellt tvådelat fönster.
Yttertak	Byggnaden har sadeltak, buret av en ryggås med en sidoås på vardera sidan. Taket består underst av ett underlagstak av bred lockpanel. Taket täcks av tvåkupigt taktegel. Nockbrädor och vattbrädor av plåt, rödmålade. Snedställda vindskivor uppbyggda av två snedställda brädor in mot fasaden.
Övrigt	På det norra takfallet finns två putsade raka skorstenar. Den östra med platt skorstenshuv av plåt, i väster med rundad skorstenshuv av plåt. Skorstenarna är nertill skodda med plåt. På vinden ser övre delen av västra gaveln ut att ha varit lerklinad. Trossbotten är fylld med sågspån.

Kulturhistoriskt värdefulla detaljer

Bred lockpanel, äldre underlagstak, taktegel, vindskivan i väster, fönsterbågarnas vinkeljärn som stilhistoriskt troligen kan dateras till tidigt 1700-tal.

46 *Parstugan, hus 2, från nordväst (Slm D10-549).*

47 *Parstugan från sydväst (Slm D10-550).*

Rum nr	Funktion	Våning
201, 201a & 204	Förstuga, toalett och kök	bv

Historik

Rum 201, 201a och 204 ligger i den tillbyggda delen av hus 2. Rum 201a har avdelats från rum 201 i relativt sen tid, troligen under andra hälften av 1900-talet. Möjligen är garderoben i rum 201a äldre. Såväl rum 201 som 203 har sannolikt kvar sin funktion sedan om-/tillbyggnaden av hus 2.

Materialbeskrivning

Golv	R201-201a: Plastmatta på masonit. Beige i rum 201, korkimiterande i rum 201a. R204: Breda golvplankor. Spikat med handsidd spik. Brunlackerat. Möjligen ursprungligt.
Sockel	R201-201a: Enkel, låg golvsockel av trä. I rum 201a finns ingen sockel mot rum 201. Vitmålad. R204: Enkel, låg sockel av trä i söder och sydost. Blåmålad. Övriga socklar är borttagna. I skåpet på västra väggen finns del av en äldre sockel bevarad. Grön/grå målad.
Väggar	R201-201a: Skivklädda. Mönstrad tapet i bruna och gröna nyanser. Väggarna avslutas upptill av två brunlaserade brädor. Östra och västra väggarna upptas till stor del av baksidan av bakugn respektive murstock. Dessa delar är putsade och vitmålade. I rum 201a sitter en enkel brädstomme mot R201 i norr. Övriga väggar är skivklädda. Målade i aprikos. Östra delen avdelat till garderob. R204: Timmervägg, gråmålad med rester av lerklining. Södra och sydöstra väggen täckt med masonit och tapetserad med mönstrad tapet på gul/beige botten.
Taklist	R204: Snedställd taklist på norra och östra väggen, ursprunglig, med bevarade dekorationsbårder i fem lager. På södra väggen och sydöstra väggen modern smal taklist, målad i brun/röd färg.
Tak	R201-201a: Takbjälkar i nordsydlig riktning med spontad panel på ovansidan i rum 201. Brunlaserat. I rum 201a är taket klätt med masonit. Vitmålat. R204: Breda plankor, lagda på lock. Vitmålat. Söder om spisen hänger en brödstång. Vid den södra väggen sitter en träsnidad, blåmålad fästordning, möjligen avsedd för tvättlinor.
Dörrar	R201: Ramverksdörrar upphängda på stolpgångjärn med kulformig knopp mot rum 202, gångjärn med konisk formad topp mot rum 203. Dörrbladen är utförda med två fyllningar. Mot rum 201 täcks dörrbladen av masonit med en enkel list påspikad mot rum 201. Mot rum 202 har dörrbladet två släta fyllningar, speglar mot rum 203. Ramverksdörr upphängd på gångjärn med koniskt formad topp mot rum 204. Dörrbladet är skarvat i överkant. Dörren är täckt med masonit på båda sidor. Mot rum 204 är brunrött färgade lister påsikade. Enkla, profilerade dörrfoder. Dörrsnickerierna är vitmålade. Modern, slät dörr mot R201a i söder. R204: Hög, brunmålad tröskel och profilerade, blåmålade dörrfoder mot rum 201.
Fönster	R201a: Enlufts-fönster med enkel ytterbåge. Upphängd på gångjärn med konisk form. Hakar av en typ som var vanlig från 1920-talet och framåt. Pressat fönsterglas. Snickerierna är vitmålade. R204: Tvålufts-fönster med enkla ytterbågar, öppningsbara i öster. Enkla foder. Profilerade mittposter. Bågarna är brunmålade, övriga fönstersnickerier vitmålade. I norr saknas fönsterfoder.
Övrigt	R204: Öppen spis i nordväst med bakugn mot öster och gruva i sydost. Bakugnens ugnsgima finns med i Näfveqvarns katalog från år 1894. Vitmålad. Platsbyggt skåp i väster med utåtgående dörrar, blåmålat, dekorerat med blommor och brun/röd målade lister.

Kulturhistoriskt värdefulla detaljer

Dörrar, och träsnidade klädhängare på östra väggen i rum 201 samt garderob i rum 201a.
Golv, taklister, tak, upphängningsanordning, garderob och spis.

48 Rum 201 från nordost (Slm D10-551).

50 Rum 201 från sydväst. Foto Eva Sundström, Sörmlands museum (Slm D10-553).

51 Rum 204 från sydost. Foto: Eva Sundström, Sörmlands museum (Slm D10-554).

49 Det sydvästra hörnet i rum 203. Foto Eva Sundström, Sörmlands museum (Slm D10-552).

52 Bevarad dekorationsbård på den östra väggen i rum 204. Foto Eva Sundström, Sörmlands museum (Slm D10-555).

Rum nr	Funktion	Våning
202-203	Kök och sovrum	

Historik

Rum 202 och 203 ligger i det som har tolkats som den äldsta delen av hus 2. Med hänsyn till att byggnadens utseende före tillbyggnaden inte är känt är rummets ursprungliga funktioner okända. Rummen inreddes sannolikt till kök respektive sovrum i samband med ombyggnaden av hus 1 till statarbostad, troligen under 1800-talets andra hälft.

Materialbeskrivning

Golv	R202: Breda golvplankor. Lackerat. R203: Brädgolv. Lackerat.
Sockel	R202: Enkel, låg golvsockel av trä. Vitmålad. brunmålad i R203. R203: Enkel, låg golvsockel av trä. Brunmålad.
Väggar	R202-203: Regelstomme, ca 5 cm, med utanpåliggande masonit på ytterväggar. Svagt mönstrad, aprikos tapet i R202, mönstrad tapet i brunt och vitt i R203.
Taklist	-
Tak	R202-203: Breda plankor. Vitmålat. Plankorna är spikade med handsmidd spik. Ursprungligt.
Dörrar	R202: Profilerade foder med hög, brunmålad tröskel mot R201. Plankdörr upphängd på gångjärn med konisk form mot 203. Dörrbladet är utfört av tre plankor sammanfogade med två naror. Mot R203 är lister påspikade på dörrbladet, formande två kvadrater. Utanpåliggande kammarlås mot R202. Profilerade foder. Dörrsnickerierna är vitmålade, undantaget dörrfodren mot R203 som är målade i ljusbrunt. R203: Profilerade dörrfoder med hög, brunmålad tröskel mot R201. Fodren är vitmålad med en brunmålad list ytterst.
Fönster	R202: Tvåluftsfönster med enkla ytterbågar. Endast den södra bågen i det västra fönstret är öppningsbart. Enkla foder. Profilerade mittposter. Foder brunmålade. Övriga fönstersnickerier är vitmålade. R203: Tvåluftsfönster med enkla ytterbågar. En öppningsbar båge/fönster. Äldre karmar och fönsterbänkar. Enkla, nyare fönsterfoder. Hakar av 1800-talstyp. Fönstersnickerierna är vitmålade.
Övrigt	R202: Rörspis i sydöstra hörnet. Vitputsad. Galvaniserad plåt på golvet framför spisen. R203: Rummet är inrett till kök med moderna köksskåp vid norra väggen och i det sydöstra hörnet. I det nordöstra hörnet en uppmurad spis med en kokspis av modellen Näfveqvam Nr 106. Kokspisens stekugns-, eldstads- och askluckor är av 1934 års modell. Galvaniserad plåt på golvet framför spisen.

Kulturhistoriskt värdefulla detaljer

Rörspis, dörr, fönsterkarmar, dörrfoder och tak i rum 202.

Karmar, fönsterbrädor, dörrar, dörrfoder och tak i rum 203.

53 Rum 202 från nordost (Slm D10-556).

54 Rum 202 från nordväst (Slm D10-557).

55 Rum 203 från väster (Slm D10-558).

56 Rum 203 från öster. Foto Eva Sundström, Sörmlands museum (Slm D10-559).

Hus nr	Funktion	Byggnadstyp
3	Magasin	

Beskrivning och historik

I byggnadens nordvästra del ingår stommen till en äldre byggnadskropp. Dess ursprungliga funktion är okänd men byggnaden kan ha fungerat som magasin eller förråd av något slag. Byggnaden har haft 13 stockvarv på långsidorna. Den äldre byggnaden finns sannolikt med på Laga skifteskartan från 1847. Hus nr 3 i sin helhet finns troligen med på kartan från 1858. Byggnaden bör ha fått nuvarande utseende efter skiftet 1847. Fotografier visar att fönsteröppningarna mot norr har förstörats efter 1927, möjligen på 1960-talet.

Materialbeskrivning

Grund	Byggnaden har en grund av natursten med större stenar under hörn och knutkedjor.
Stomme	Byggnaden är uppförd av liggtimmer. Stommen hålls samman av följare monterade på in- och utsidan. Stommen uppvisar många spår av att vara uppförd av återanvänt timmer.
Fasader	Fasaderna har synligt, rödfärgat timmer. I byggnadens sydvästra del har en byggnad tidigare varit uppförd mot hus 3, se karta från 1858. Här saknas timmer på de 11 nedersta stockvarven och fasaden består av stående lockpanel.
Dörrar	På byggnadens norra sida finns två svartmålade plankdörrar till rum 301 och 305. Dörrbladen består av 3 respektive 4 breda plankor. Dörrarna är klädda med liggande, profilerad panel. Dörrfodren är vitmålade. Den västra dörren har en äldre nyckelskylt. Båda dörrarna är försedda med fällbomslås. På den södra långsida finns tre bräddörrar till rum 302-304 i byggnadens sydvästra del. Dörrbladen är upphängda på bandgångjärn. På södra långsidans östra del finns en igensatt dörröppning. Dörren har sannolikt inte varit i bruk i nuvarande byggnad. Dörröppningen hör troligen till ett tidigare skede i byggnadens historia innan denna del flyttades till nuvarande plats.
Fönster	Byggnadens fönsteröppningar täcks av svartmålade brädluckor i olika utförande. Fösterfodren är vitmålade. På byggnadens norra långsida har två fönsteröppningar förstörats under 1900-talet. Brädluckorna är upphängda på gångjärn och är försedda med två kraftiga haspar på insidan.
Yttertak	Byggnaden har sadeltak, buret av en ryggås med en sidoås på vardera sidan. Ryggåsen stöttas av två stående bjälkar, sidoåsarna av tre bjälkar. Taket består underst av ett underlagstak av bred lockpanel. Taket täcks av enkupigt taktegel. Nockpannor. Hängrännor på norra takfallet. Vindskivorna är uppbyggda av två rödfärgade brädor in mot fasaden. Vattbrädorna är avtäckta med plåt
Övrigt	.

Kulturhistoriskt värdefulla detaljer

Dörrar, brädluckor, taktegel.

57 *Magasinet vid Brunsta gård, hus 3 från nordost (Slm D10-560).*

58 *Magasinet från sydost (Slm D10-561).*

Rum nr	Funktion	Våning
301-307	Magasin	bv, 1 tr, 2 tr

Historik

En av bröstningplankorna vid dörren i rum 301 är stämplade med en krona och siffrorna 63. Vid en tidigare lucka i taket hänger en säck av väv. På väggarna i bland annat rum 301 och 305 finns många streckmarkering och uträkningar från hantering av spannmålssäckar. Över en av de förstörade fönsteröppningarna i den norra väggen i rum 306 finns en inskription med året 1880. På väggarna sitter ett antal varningsskyltar om maxlast på de olika planen. Skyltarna är daterade 1964 och markerar möjligen en ombyggnadsfas.

Materialbeskrivning

Golv	R301: Breda golvplankor lagda i nord-sydlig riktning. Obehandlat. R302-304: Plankor, brädor och/eller jordgolv. R305: Breda, spontade golvplankor lagda i öst-västlig riktning. Obehandlat. R306: Breda golvplankor. Obehandlat. R307: Brädgolv, lagt i öst-västlig riktning.
Sockel	R302-304, 306-307: - R305: Enkel golvsockel av obehandlat trä.
Väggar	R301: Nedtill bröstning utförd av 4-5 plankor lagda i förvandring och spikade med handsmidd spik. Över bröstningen har väggarna synligt timmer. R302-304: Regelstomme, stående plankor och timmer. I norr rödfärgad timmerstomme, tidigare yttervägg i äldre byggnadskropp. R305-306: Nedtill bröstning utförd av fem liggande, spontade plankor spikade med handsmidd spik. Bröstning avslutad med enkel mittelbandslist. Över bröstningen har väggarna synligt timmer. Timret är obehandlat undantaget norra delen av den västra väggen. Den utgör en äldre byggnads yttervägg, se rum 301, och är rödfärgad. 307: Nedtill bröstning utförd av tre liggande, spontade plankor spikade med handsmidd spik. Bröstning avslutad med enkel mittelbandslist. Över bröstningen har gavlarna synligt timmer. Timret är obehandlat.
Taklist	-
Tak	R301-305: Träbjälklag och golv i rum 306. I rum 305 är bjälklaget förstärkt med en längsgående bjälke mitt i rummet. Bjälken bärs upp av fem stående stolpar. Förstärkningen är sekundärt tillfogad. R306: Träbjälklag och golv i rum 307. Bjälklaget består av 15 golvbjälkar som vilar på långsidornas ytterväggar. Bjälklaget bärs upp av en längsgående bjälke mitt i rummet, fullängd. Bjälken bärs upp av 5 stående stolpar. R307: Underlagstakets lockpanel.
Dörrar	-
Fönster	R301, R305-307: Fönsteröppningarna är inte försedda med fönsterbågar utan enbart med utvändiga luckor. I rum 306 och 307 har flertalet öppningar vid något tillfälle varit försedda med smidda järngaller. Idag är dessa bevarade i fem fönsteröppningar. Spår efter smidesgaller finns enbart i fönstren på de övre planen. R302-304: -
Övrigt	I det nordvästra hörnet av rum 301 leder en trätappa upp till rum 306. Trappan fortsätter i samma hörn till rum 307. I rum 306 förvaras tre delar av ursprunglig golvsockel från hus 1.

Kulturhistoriskt värdefulla detaljer

Stomme till äldre byggnad, plankgolv, smidda järngaller, spår efter spannmålshantering

59 Rum 301 från öster. Foto Eva Sundström, Sörmlands museum (Slm D10-562).

61 Rum 305 från nordost. Foto Eva Sundström, Sörmlands museum (Slm D10-564).

62 Rum 306 från nordväst. Foto Eva Sundström, Sörmlands museum (Slm D10-565).

60 Lås på dörren till rum 305 (Slm D10-563).

63 Rum 307 väster. Foto Eva Sundström, Sörmlands museum (Slm D10-566).

64 Jordkällaren har sedan länge förlorat sin funktion på grund av eftersatt underhåll (Slm D10-567).

KULTURHISTORISK KONSEKVENSANALYS

Konsekvensen för Brunsta gård

Det förhistoriska gravfältet och Brunsta bytomt vittnar om att den återstående bebyggelsen på Brunsta gård representerar en lång platskontinuitet.

Idag går inte gravfältet att se med blotta ögat. Bevarade hus från Johan Henric Reichenbachs gård är därför de enda bärarna av denna kontinuitet. Den yngre bebyggelsen säger mycket lite om äldre tiders byggnadsskick och gårdsstrukturer.

En rivning och/eller flytt av den äldsta bebyggelsen kommer att innebära att Brunsta by i framtiden enbart kommer att vara tillgänglig i historiskt kartmaterial, i likhet med flera andra byar i Brunstas närhet.

En flytt innebär vidare att gårdens betydelse som kulturbärande landskapselement och orienteringspunkt i landskapet försvinner.

Konsekvensen för byggnaderna

En flytt av byggnaderna till en annan plats med en mer engagerad och vårdande ägare innebär förhoppningsvis att aktuella byggnader inte går samma öde till mötes som gårdens källarbyggnad (fig. 64).

Även om byggnaderna bevaras för framtiden vid en flytt kommer de att förlora mycket av sina kulturhistoriska värden i och med att kontakten med platsen Brunsta bryts. Härigenom finns inte längre någon koppling mellan byggnaderna och den närmiljö som de har varit en del av i över 200 år.

På samma sätt bryts även kopplingen till spåren efter alla de människor som har bott och verkat i Brunsta under denna tid: träd, planteringar, anlagda trädgårdar, skräphögar och avsatta kulturlager.

I samband med att byggnaderna plockas ned försvinner många historiebärande ytskikt, till exempel i form av bemålad lerklining, tapetlager och putsade ytor.

65 Flöjeln med apotekare Johan Henrik Reichenbachs initialer har krönt manbyggnaden vid Brunsta i nästan 230 år (Slm D10-568).

KÄLLFÖRTECKNING

Litteratur

- Almquist, J A. 1934. *Frälsegodsens i Sverige under storhetstiden. D. 2, Nyköpings län och livgedingets södermanlandsdel. Bd 1, Inledning och tabeller.* Stockholm.
- Arnstberg, K-O. 1976. *Datering av knuttimrade hus i Sverige.* Stockholm.
- Brunzelius, A J (red.). 1878-1881. *Sveriges apotekares historia ifrån konung Gustaf I:s tid till närvarande tid.* Stockholm.
- Eriksson, T. 1991. *Nyköpings hospital och länslasarett: från klostervård till landstingsvård.* Nyköping.
- Erixon, S. 1947. *Svensk byggnadskultur.* Stockholm.
- Gadd, C-J. 2000. *Det svenska jordbrukets historia. Den agrara revolutionen 1700-1870.* Stockholm.
- Gillingstam, H. 2001. *Äldre svenska frälsesläkter, ättartavlor.* Stockholm.
- Morell, M. 2001. *Det svenska jordbrukets historia. Jordbruket i industrisamhället. 1870-1945.* Stockholm.
- Näfvqvarns bruk. 2005. *Kokspisar, Kaminer och Handelsgjutgods, 1862-1945.* Gamleby.
- Pamp, B. 1998. *Ortnamnen i Sverige.* Lund.
- RAÄ. 1996. *Revidering av värdetexter för områden i Södermanlands län som är av riksintresse för kulturminnesvården enligt 2 kap 6 § lag om hushållning, med naturresurser m.m. (NRL).* Stockholm.
- Rosén, S. 1967. *Hjälpreda vid kulturhistorisk byggnadsinventering.* Stockholm.
- Schnell, I & Ståhle, C-I. 1938. *Sörmländska handlingar N:o 5. Rannsakningar om antikviteter i Södermanland 1667-1686.* Nyköping.
- Schnell, I. 1945 *Nikolai socken.* Nyköping.
- Svenskt Diplomatarium
- Södermanlands läns hushållningssällskap. 1877-1920. *Kalender över Södermanlands läns landsbygd: grundad på hushållningssällskapets lokalundersökningar för jordbruksstatistiken.* Nyköping.

Opublicerat material

Muntliga uppgifter

Hans Gerhard Jerlström, telefonsamtal, 2010-01-14.

Arkiv

- Antikvarisk Topografiska arkivet, Stockholm
- Krigsarkivet, Stockholm
- Nyköpings kommuns arkiv
- Lantmäteriet, Gävle
- Lantmäterimyndigheternas arkiv
- Lantmäteristyrelsens arkiv
- Rikets allmänna kartverks arkiv
- Länsstyrelsen i Södermanlands läns arkiv, Nyköping
- Nordiska museets arkiv, Stockholm
- Riksarkivet, Stockholm
- Arnösamlingen
- Sörmlands museums arkiv, Nyköping

66 *Detalj av knutkedjans inklädnad på manbyggnadens nordöstra hörn (Slm D10-569).*

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Fastighetsuppgifter

Objekt: Brunsta gård
Kommun: Nyköpings kn
Fastighetsbeteckning: Brunnsta 3:2
Socken: Sankt Nicolai
Län: Södermanland
Ekonomisk karta: 9H3d NV

Författningsskydd

Byggnadsminnesförklaring

Fråga är väckt angående byggnadsminnesförklaring av huvudbyggnaden och parstugan vid Brunsta gård, 2009-05-18.

Översiktsplan

Brunsta gård, Brunnsta 3:2, omfattas inte av någon detaljplan utan omfattas Nyköpings kommuns Översiktsplan 2003 och Fördjupad översiktsplan för Nyköpings tätort.

Plan- och bygglagen, Lag (1998:805)

Plan- och bygglagen (PBL) innehåller bestämmelser om planläggning av mark och vatten och om byggande. Enligt 3 kap. i Plan- och Bygglagen, 10§ och 12§, skall ändringar av en byggnad utföras varsamt så att byggnadens karaktärsdrag beaktas och dess byggnadstekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden tas till vara. Vidare får byggnader, som är särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt eller som ingår i ett bebyggelseområde av denna karaktär, inte förvanskas. Enligt 13§ skall byggnaders yttre skall hållas i vårdat skick. Underhållet skall anpassas till byggnadens värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt samt till omgivningens karaktär.

Miljöbalk, riksintresse för kulturmiljövården

Brunsta gård ligger i ett område, Nyköpingsåns dalgång (D 52) som av Riksantikvarieämbetet har utpekats som riksintresse för kulturmiljövård. Enligt 3 kap 6 § i MB, Miljöbalk (1998:808), skall områden som är av riksintresse för kulturmiljövården skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada natur- eller kulturmiljön.

Projekterelaterad information

Fastsighetsägare: Nyköpings kommun
Beställare: Nyköpings kommun
Utförare: Dag Forssblad & Eva Sundström, Sörmlands museum

Övriga uppgifter

Länsstyrelsen i Södermanlands län, dnr 434-6585-2008
Sörmlands museum, dnr KN-KUS09-204

Dokumentationsmaterial

Dokumentationsmaterial i form av arbetsmaterial och fotografier förvaras i Sörmlands museums arkiv, Nyköping.